

REZUMAT

Obiectul de studiu al acestei lucrări îl constituie analiza culturii populare scrise a unei comunități din localitatea mureșeană Dumbrăvioara. Aceasta cercetează cum scrisul, ca tehnică, practică și fenomen cultural organizează și formează lumea, viața colectivă și cea individuală a unei comunități locale, devenind o modalitate de comunicare și autoexprimare esențială. Cercetează cum scrisul are un rol important în structura vieții cotidiene, în stabilirea relațiilor dintre oameni și între instituții în diverse situații și împrejurări.

Pe lângă clasificarea textelor după tip, delimitarea funcțiilor acestora și a evoluției lor în timp mă concentrez asupra analizei funcțiilor actuale paralele ale scrisului, a descrierii ocaziilor utilizării scrisului și a obiceiurilor legate de aceste ocazii.

Primul capitol conține descrierea temei de cercetare, structura lucrării, precum și observațiile generale legate de cultura populară scrisă, care constituie punctul de pornire a tezei. Prin cercetare am dorit să găsesc răspunsurile la următoarele întrebări: Care acte de comunicare sunt efectuate în scris de comunitate în locul derulării orale și cum această divizare influențează pe plan local folosirea scrisului? Cât de amplă este producția și utilizarea documentelor scrise în localitate? În ce relații se află scrisul cu transformările socio-economice a spațiului? Cu ce funcții se integrează scrisul în viața cotidiană a comunității? Ce obiceiuri ale scrisului se formează și ce rituri se leagă de acestea? Care sunt rolurile autorilor din localitate și cum se schimbă acestea în timp? Pe baza cărui principiu de selecție, individul își atribuie dreptul de scriitor-specialist într-o localitate? Sau: Cum impune comunitatea acest rol individului? Ce schimbări produce acest statut în viața și relațiile individului? Care sunt obiectele și reprezentările simbolice care se leagă de aceste roluri? Cum se moștenesc aceste roluri? Cum se integrează textele scrise moștenite din generațiile anterioare în viața individului? Ce funcții secundare apar pe parcursul păstrării și moștenirii acestora, precum și în urma utilizării și reinterpretării lor? Cum devine scrisul o activitate cotidiană, esențială?

Al doilea capitol prezintă cadrul temporal al cercetării, sursele și metodele exploatării și înregistrării. Conține deasemenea descrierea întregului proces de cercetare (pregătire, desfășurare), a tehnicilor de colectare, a surselor, a teoriilor și metodelor folosite în cadrul analizei.

Al treilea capitol încearcă să prezinte modul în care intensificarea utilizării scrisului a avut o contribuție importantă și la transformarea structurii economice, la apariția și consolidarea instituțiilor publice și în procesul de alfabetizare a comunității. Scrisul și utilitatea lui este o necesitate esențială de comunicare, de contact atât în mediul social și economic cât și în cel cultural.

Capitolul patru descrie folosirea colectivă și publică a scrisului și a documentelor scrise. Există mai multe tipuri de scrieri într-o localitate iar clasificarea lor întâmpină obstacole

precum: schimbarea, înlocuirea și chiar uzarea intensă a textelor din spațiul public. Astfel că, în locul analizei globale a inscripțiilor din spațiile publice, am pus accent pe analizarea câtorva fenomene. În primul rând m-am concentrat asupra difuzării conținuturilor scrise a puterii sacre și profane, dar și asupra funcțiilor acestora. Textele din spațiul public dovedesc natura dublă a scrisului; pe de-o parte ele fac vizibilă strategia de comunicare a puterii iar pe cealaltă parte semnalizează scăparea lui din mâna puterii, scrisul devenind astfel incontrollabil. Ideologia privată pătrunde în mod invaziv în spațiile publice controlate de puterea profană și cea religioasă, immortalizând amintiri și publicând cunoștințe și ideologii alternative. Atacă și îngroapă deciziile și ideologiile oficiale cu propriile instrumente, elaborează propriile reprezentări pe care îi strecoară în spațiul public.

Capitolul cinci reprezintă partea centrală a tezei, conținând analiza a trei arhive populare. Pe parcursul cercetării, am trecut în inventar toate textele scrise din aceste trei arhive. Limitarea în acest mod a analizei am considerat a fi necesară și justificată, datorită faptului că atragerea în analiză a altor arhive nu ar fi condus la lărgirea habitaturilor și funcțiilor conturate pe parcursul păstrării și completării documentelor, la schimbarea structurii prezentate. Analiza celor trei arhive populare arată că documentele se grupează în sisteme, care leagă documentele oficiale, emise și utilizate de instituții de cele private și comune. Cele două tipuri de documente se regăsesc în același context și îndeplinesc funcții complementare. Studiul structurii arhivei relevă unele atitudini de consumator. Acumularea textelor private și oficiale, reconfigurarea arhivelor, precum și diferențele în intensitatea utilizării sunt rezultatele acestor atitudini. Utilizarea documentelor oficiale nu înseamnă doar păstrare și/sau selectarea, ci și conformare sau împotrivire; dar în cea mai mare parte înseamnă însușirea și aplicarea involuntară a clișeelelor, formulelor limbajului oficial în documentele private. Scrisul privat a trecut la folosirea în mod imitativ a contextelor și a modurilor de expresie oficiale. Scopul analizei arhivelor a fost relevarea și înregistrarea proceselor de lungă durată.

Capitolul șase este structurat în mai multe subcapitole, care analizează documentele elaborate cu ocazia unor evenimente precum și habitaturile și contextele folosirii scrisului. Aici se află studii de caz, care prezintă funcțiile scrisului create în diferite contexte și habitaturi legate de ele.

1. Analiza scrisorilor din timpul războaielor mondiale demonstrează că scrisoarea nu este numai instrumentul comunicării, care înlătură distanțele, dar în același timp are funcții economice (parțial normative) și psiho-sociale. Ea contribuie la reconstruirea vieții private. Totodată, prin transmitere devine documentul istoriei, adică reprezentarea narativă a acesteia. Păstrarea și recitirea lor este motivată de relația cu istoria comunității și a familiei. Viața pe front avea o cultură aparte, iar scrisorile sunt produsul acestei culturi. Al doilea război mondial este o cezură, care prin faptul că îndepărtează individul de mediul lui inițial, îl constrânge la folosirea culturii scrise în locul culturii/ comunicării orale.

2. Caietele cu amintiri reprezintă funcționarea structurilor conective, care leagă grupurile sociale, societatea, dar prezintă și modul în care un grup își formează și își comunică ideile. Astfel însemnările din caietele cu amintiri sunt identificate ca un produs al culturii

de grup (contra-cultură). Pentru utilizatorii ei, aceste caiete constituie o structură conectivă, care-și exercită influența pe două planuri: în dimensiunea socială și cea temporală. Leagă individul de semenii prin faptul că formează un spațiu experimental și de acțiune comun, prin forța de conectare individul obține încredere și îndrumare, unește indivizii în "noi", care se bazează pe regulamente și valori comune. Prin utilizarea scrisului, caietul cu amintiri extinde situația de comunicare, alimentează tradiția și comunicarea.

3. Majoritatea scriitorilor intruzivi pot fi definiți ca autori de ocazie, ai căror poezii ocupă roluri bine definite în viața comunitară. Aceste poezii se nasc în urma comenziilor, ceea ce definește răspândirea, conținutul și stilul lor. Poeziile sunt destinate publicului, dar autorii nu sunt nominalizați. Deseori, textele sunt copiate, actualizate și de alții, fără știrea autorului. De aceea relația dintre texte, autori și comunitate este una specială: comunitatea cunoaște identitatea poezilor de ocazie, scrierile lor însă nu sunt identificate în contextul audițiilor. Prin poezii populare, tipurile pseudo-anonime ale scrierii poeziilor se perpetuează în comunitate.

4. Autorii autobiografiilor populare utilizează mai multe strategii de redactare, astfel și reprezentarea și publicarea lor se diferențiază. Familia face cunoștință cu aceste texte în mod direct, cunoștințele și rudele prin mod indirect, pe parcursul discuțiilor. Iar cea mai mare parte a comunității nu are cunoștință despre aceste texte. Autobiografiile din Dumbrăvioara conțin memorii din prima jumătate a secolului XX, câteva fraze pe tema colectivizării, chiar și în cazul în care manuscrisul a fost finalizat după colectivizare. Cele mai extinse fragmente din texte sunt cele referitoare la evenimentele din războaiele mondiale. Afronturile personale, cele care au motivat crearea autobiografiilor sunt de asemenea prezentate pe larg.

5. Specialistul istoriei locale exercită mai multe atitudini de autor pe parcursul descrierii tradițiilor locale; în același timp el este autor autonom, copiator, translator și informator. Îmbinarea modurilor de vorbire în lucrarea lui poate fi explicată prin faptul că nu dispunea de o schemă narativă, care putea fi aplicată în abordarea trecutului istoric. În activitatea lui creativă pot fi delimitate următoarele modele: memoriu, roman și literatura instructiv-educativă. Textele scrise de el documentează nu numai cele întâmplate în localitate, dar și faptul cum omul din Dumbrăvioara gândește despre sine și despre obligațiile sale față de comunitate.

Capitolul șapte conține trecerea în revistă a funcțiilor textelor scrise în comunitate, prezentând funcțiile magice, rituale, comemorative, economice, literare, estetice și decorative ale lor. Totodată, pe baza contextelor de folosire sunt identificate funcțiile primare și secundare ale scrisului.

Ultimul capitol desemnează concluziile acestei teze. Pe lângă cele mai importante rezultate științifice din capitolele prezentate mai sus, sunt formulate concluziile finale generale ale cercetării, legate de funcțiile scrisului, și cele legate de elaborarea și utilizarea de documente, relația dintre oralitate și scris, dar și problematica teaurizării textelor scrise.

Ca și o concluzie finală a volumului, atrage atenția asupra *puterii scrisului*. Procesele analizate arată puterea scrisului și nestăpânirea lui, deopotrivă. Odată cu extinderea

utilizării scrisului, acesta scapă de sub controlul instituțiilor și atrage după sine noi funcții și obiceiuri, creând noi situații și formând noi specialiști, adică produce o nouă cultură. În ciuda intențiilor individului/instituției, scrisul părăsește contextul inițial și trăiește o viață autonomă.

DVD-ul anexat volumului conține o selecție din textele arhivelor țărănești analizate, fotografii de familie, fotografii realizate pe parcursul cercetării și câteva hărți.

András VAJDA (Dumbrăvioara, 1979) este etnolog, doctor în filologie. A absolvit la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, la specializarea limba și literatura maghiară-etnografie. În prezent este cercetător și șef secție al Centrului Județean pentru Cultură Populară și Educație Artistică Mureș. Domeniul principal de cercetare al lui este cultura populară scrisă.